

ról? Készülő könyvemben azt válaszoltam, hogy ezzel az önmagamnak feltett kérdéssel belemártottam kezemet életpályámnak mind a mai napig égető lángjába, és ez az írás és a közélet viszonya. Azt írtam könyvemben, hogy világeletemben mindig írni akartam. Írtam is. Kevesebbet szépírtam a szónak stilisztikai értelmében és többet közírtam. Most hetvenkét évem magaslatából visszatekintve nem csekély lelkiismeretfurdalást okoz, vajon jól sáfárcodtam-e bibliai talentumaimmal? Lelkiismeretem végül is igennel felel. Azt hiszem, mindig azt írtam, amiről úgy éreztem, hogy elkerülhetetlenül a kötelességem és némi írói önhittséggel azt gondoltam, hogy abban az adott időben én tudom legjobban megfogalmazni. Ezért szerveztem akkor is, amikor írhattam volna, szerkesztettem akkor is, amikor novellát kellett félbehagynom. De közben azért mindig megírtam – szépírtam – azt a napi két-három, olykor négy oldalt, amivel az irodalomnak, vagy inkább önmagamnak tartoztam. De 1935-ben is és ma is szemléletem egyszerre írói is és közéleti is. Azt tartottam a harmincas években, hogy az író feladata porhanyóssá lazítani a talajt. Ezért van minden. Nem úgy folytattam, mint csillagunk, Ady: „önkínzás, ének”, hanem így: ezért van minden, szociográfia, falukutatás, társadalomkutatás. A fiatal író szertenézett és nem lelé honját e hazában. Úgy terveztük, hogy amikor falut kutatunk és tanulmányt írunk, új honfoglalás részeseivé válunk.

De éppen ezért, éppen akkor írtam a Vigiliának Mórús Tamásról, mert le akartam szögezni a magam számára, hogy mással is foglalkozom, nemcsak közélettel. Amellett Mórús Tamásban olyan ember lelki arcképét igyekeztem megrajzolni, aki a világgal, amelyben él, nem ért egyet. Azt írtam készülő könyvemben, hogy elolvastam minden utópiát, sőt Mórús Tamás utópiáját, ettől kezdve egész életemben foglalkoztatott az utópisztikus irodalom. Amikor 1983 őszén Bécsben nagy európai kiállítást rendeztek az európai utópiákról és megtisztelő módon engem kértek fel a megnyitó előadás megtartására, a rendezők bizonyára nem tudták, hogy nagyon ifjú koromban Mórusról értekeztem, de végül is valószínűségi szakértőként szólalhattam meg, hála Mórús Tamásnak és a Vigiliának.

GÖRGEY GÁBOR

Virrasztás

Rangos folyóiratból valószínűtlen lappá változott a *Vigilia* a Rákosi-korszakban. Már létezésének a pusztja ténye is irreális volt. Megszűnt a Magyarok, a Válasz, az Újhold és még egy sereg folyóirat, az egészséges polifónia különböző szólamai kénytelenek voltak elhallgatni, az általános szellemi uniformizálásban egyre szűkült a tér azok körül, akik nem akartak beállni a kórusba. Ebben a szűkülő szellemi-társadalmi térben valószínű csoda volt a *Vigilia*. Néhány év után ismét be kellett váltania címének szó szerinti értelmét: *virrasztani* a szellem lángja vagy szerényebben inkább pislákoló mécsese fölött. Az újságárusok polcairól kiszorult, a sekrestyék homályában vagy a templomi előterek rózsafüzért és vallási giccsét árusító nénikéinél kapható folyóirat a folytonosságot jelentette. Elhallgató és elhallgattatott írók itt olykor megtörhették hallgatásukat.

Szerencsétlen időzítéssel kezdtem felnőtt és bizonytalanul bontakozó írói életemet. Mire érettségiztem – 1948-ban – és elkezdhettem volna mindazt, amire ugrásra készen oly nagyon vártam, ez az ugrás önmagába omlott, a bennem feszülő izmok tehetetlenül ellankadtak. Alig vártam, hogy az áhított kollégiumba kerülve Eötvös-kollégista lehessek, fel is vettek egy heti agytagogatás után a patinás falak között – és az Eötvös-kollégiumot éppen akkor forgatták ki önnön mivoltából. Riadtan vonultam haza és csalódottan, összetörten nem éltem a kegyes felvétel jogával. Vagy: végre felszakadt a gát, önfegyelmézem és szégyenkezésem gátja, mellyel igyekeztem elkerülni az önképzőköri diákíróskodást, felszabadultan elkezdtem írni, hogy belevessem magam, boldogan lubickolva, az irodalmi életbe – és megszüntették azokat a lapokat, ahol az én apolitikus kezdeményeim netán közölték volna. Életkoromnál fogva épphogy kimaradtam abból a felszabadult irodalmi pezsgésből, 1945 és 48 között, melyre ma is álmodozva emlékeznek vissza mindazok, akik részesei lehettek. Mire én elindultam – már nem volt hova indulni.

Illetve – volt. Sík Sándor virrasztó *Vigiliá*-ja. Alig-érettségizett ifjoncként Thurzó Gábor és Pilinszky János elvittek hozzá. Teilhard de Chardin ír valahol arról, felejtethetetlenül, hogy az Isten végtelen szeretettel és figyelemmel hajol a Teremtés, az Ember fölé. Valami ilyesmit éreztem Sík Sándorban. Ilyen, szinte megmagyarázhatatlan szeretettel és figyelemmel tudott egy ismeretlen kezdő kézírata és személye fölé hajolni. Még kritizáló mondatai is balzsamként hatottak. Megjelentek az első verseim és a bölcs pedagógusi szerkesztők rábírtak, hogy írjak recenziókat. Azóta tudom, azért tették, hogy fegyelmézzék „Sturm und Drang”-os irodalmi buzgásomat és hogy szembesítsenek, irodalmi anatómus inasként, a mesterséggel, melyet talán úzni fogok. Igen, erre van szüksége a fiatal írónak, bár tudnák többen ma is, mennyire így van ez. Hálásan gondolok első szerkesztőimre, hogy erre rászoktattak.

Jogot nyertem arra is – micsoda megtiszteltetés! –, hogy a Vigilia-törzsasztalhoz havonta eljárhassak. Thurzó és Pilinszky után – a két első élő író, akikkel kezdet foghattam, Pilinszky hamarosan barátom és legfőbb irányító mesterem is lett – a törzsasztalnál megismertem Rónay Györgyöt, akinek szigorúsága aranyfedezetnek számított, hogy ha egyszer valamire azt mondja, ez jó, akkor az valóban jó volt; Jékely Zoltánt, aki olyan gavalléros érdeklődéssel tudott beszélni az ismeretlen kezdővel, mintha annak már fél életműre való bizonyíték sorakozna a háta mögött; Mándy Ivánnal, aki a fiatalabb kollégát nyomban szellemi cinkostársává avatta és ezzel a nemes trükkkel adott neki szárnyakat; Toldalagi Pált, aki négyszer négy soros verseiben – mennyit viccelődtek vele ezért – az akkori időkből a legkorszerűtlenebb és a legköltőibb hangulatokat rögzítette; Birkás Endrét, aki civilre maszkírozta nehéz anyagú íróságát és amilyen keveset írt – de milyen jót! –, olyan keveset beszélt is; Kerényi Gráciát, akit az ellenállás és a náci meghurcoltatás glóriája övezett.

Végül Sík Sándortól kaptam a nevemet is. Első versem még eredeti keresztneveimmel jelent meg. Ekkor Sík Sándor elővett és azt mondta, ha publikálni fogok, nem ildomos Görgey Artúr néven írni, mert ez történelmileg foglalt név, ezt tiszteletben kell tartanom, még akkor is, ha őszám a negyvennyolcas hadvezér. Válasszak más keresztnevet. Én a Gábort választottam. (Bár egyszer, tévedésből, egyik írásom „János” néven jelent meg a lapban.)

Én tehát Sík Sándortól és a *Vigiliá*tól nemcsak az első megjelenés, a nyomtatott betű örömmámorát, egy életre szóló, pályára küldő biztatást – hanem nevet is kaptam. Az irodalmi keresztiség szentségét.